

Kitaabka Daanyeel - Lambarka Saddexaad

Aragtiyooyin Laba-laab ah

Jeff Pippenger

2023-11-25

Hadda waxa aynu ka hadlaynaa “toddobada jeer” ee Laawiyiintii lix iyo labaatanaad ku xusan, sida ay ugu muuqdaan kitaabka Daanyeel. Arrintani way ka qarsoon tahay kuwa doortay inay indhahooda xidhaan, laakiin way u taal kuwa doonaya inay arkaan. Waxaynu ka bilaabi doonnaa Daanyeel cutubka siddeedaad, aayadda saddex iyo tobnaad.

Markaasaan maqlay quduus keliya oo hadlaya, quduus kale ayaa ku yidhi quduuskaas hadlayay, Ilaa goormay ahaan doontaa riyada ku saabsan allabariga joogtada ah iyo xadgudubka baabba’a keena, taas oo quduuska iyo ciidankaba loogu gacan gelinayo in cagaha lagu tunto? Daniel 8:13.

Aayaddu waxay ku bilaabmaysaa erayga “markaas,” waxayna samaynaysaa kala-duwanaansho u dhexeeya araggii taariikhda nebinnimada ee Daanyeel uu hadda ku arkay tobanka aayadood ee ka horreeyey. Aayadaha koowaad iyo labaad ee cutubku waxay tilmaamayaan sannaddii Daanyeel helay aragga, waxayna sidoo kale sheegeen inuu ku helay webiga Ulaay agtiisa. Laga bilaabo aayadda saddexaad ilaa aayadda laba iyo tobnaad, wuxuu “arkaa” aragga taariikhda nebinnimada. “Markaas” wuxuu “maqlaa” wada-hadal samawi ah oo ka kooban su’aal iyo jawaab. Aayadda shan iyo tobnaad, wuxuu bilaabaa inuu raadiyo waxa uu matalayay araggii taariikhda nebinnimada ee uu hadda “arkay.” Waa lama huraan in la garto kala-duwanaanshaha u dhexeeya araggii Daanyeel “arkay” aayadaha saddexaad ilaa laba iyo tobnaad, iyo wada-hadalkii samawiga ahaa ee uu “maqlay”—waayo, waa laba aragtiyood oo kala duwan.

Laakiin waxaa barakaysan indhihiinna, waayo way arkaan; iyo dhegihiinna, waayo way maqlaan. Matayos 13:16.

Su’aasha ku jirta aayadda saddex iyo tobnaad waa, “Ilaa goormay ahaan doontaa riyadu?” erayga loo tarjumay “riyo” halkan waa eray Cibraani ah oo ka duwan erayga loo tarjumay “riyo” ee ku jira aayadda lix iyo tobnaad.

Oo waxaan maqlay cod nin oo ka yeedhaya inta u dhaxaysa qararka webiga Ulaay, kaas oo qayliyey oo yidhi, Jibriilow, ninkan fahamsii muujintan. Daanyeel 8:16.

Iyadoo laba eray oo Cibraani ah oo kala duwan loogu turjumay erayga Ingiriisiga ah ee “vision,” “toddobada jeer” ee Laawiyiintii labaatanaad iyo lix, waxay noqdeen kuwo “si qarsoon ugu muuqda si cad”. Ardayda Kitaabka Quduuska ah ee ku qanacsan inay dusha sare uun ka dul maraan waxay labadan eray ee Cibraaniga ah ee kala duwan u haystaan inay yihiin isku eray, laakiin waxay sidaas ku sameeyaan khatar iyaga u gaar ah.

“In si degdeg ah dusha sare wax yar oo faa’iido ah bay leedahay. Baadhitaan fakar leh iyo daraasad daacad ah oo culays badan leh ayaa loo baahan yahay si loo fahmo. Waxaa ereyga ku

jira runno la mid ah xididdo macdan qaali ah oo ku qarsoon dusha hoose. Markii loo qodo, sida ninku dahabka iyo qalinka ugu qodo, ayaa khasnadaha qarsoon la helaa. Hubi in caddaynta runta ay ku jirto Qorniinka laftiisa. Qorniin baa fure u ah furidda Qorniinno kale. Macnaha hodanka ah ee qarsoonaa waxaa furaa Ruuxa Quduuska ah ee Ilaah, isaga oo ereyga u caddaynaya garashadeenna: ‘Gelitaanka erayadaadu iftiin bay bixisaa; waxayna waxgarasho siisaa kuwa fudud.’” Fundamentals of Christian Education, 390.

Waxaa naloo sheegay in “xaqiiqo kasta ay leedahay qiimeheeda iyo macnaheeda” ee ku jirta Erayga Ilaah, oo haddii aynu dooranno inaynu iska indhatirno xaqiiqada ah in ay jiraan laba eray oo Cibraani ah oo kala duwan oo loo tarjumay “aragti” cutubka siddeedaad, annaga qudheenna ayaa ka masuul ah in aynu nafteena ku ridno indha-la’aantii La’odikiya. Maahmaahdii hore waxay tidhaahdaa, “ma jiraan kuwo ka indho la’ kuwa aan doonayn inay wax arkaan.”

Baybalku waxa uu ka kooban yahay dhammaan mabaadi’da ay dadku u baahan yihiin inay fahmaan si loogu diyaargarooobo noloshan ama nolosha iman doonta. Mabaadi’dan waxaa fahmi kara dadka oo dhan. Qof kasta oo leh ruux ku qaddariya waxbariddeeda ma akhriyi karo xataa hal tuduc oo Baybalka ka mid ah isaga oo aan ka helin fikir waxtar leh. Laakiin waxbaridda ugu qiimaha badan ee Baybalka laguma helo daraasad marmar ah ama kala go’an. Nidaamkeeda weyn ee runta sidaas looguma soo bandhigin in akhristaha degdegga ah ama dayaca ahi si fudud u garto. Qaar badan oo ka mid ah khasnaadeheedu waxay ku duugan yihiin meel aad uga hooseysa oogada sare, waxaana lagu heli karaa oo keliya baaritaan dadaal badan leh iyo hawl joogto ah. Runaha isu geeya guudkaas weyn waa in la baadho oo la ururiyo, “halkan wax yar, halkaasna wax yar.” Ishacyaah 28:10.

“Marka sidaas loo baaro oo la isu geeyo, waxaa la ogaan doonaa inay si qumman ugu habboon yihiin midba midka kale. Injiil kasta waa kaabis kuwa kale, wax sii sheegid kastana waa sharaxaad mid kale, run kastana waa horumarin run kale ka mid ah. Tusaalooyinka nidaamkii Yuhuudda waxaa si cad u iftiimiya injiilka. Mabda’ kasta oo ku jira ereyga Ilaah meeshiisa ayuu leeyahay, xaqiiqo kastana saamaynteeda ayay leedahay. Dhismaha oo dhammeystiranna, xagga qorshayntiisa iyo fulintiisaba, wuxuu marag ka yahay Qoraagiisa. Dhisme noocaas ah ma jiro maskax aan ahayn tan Kan Aan Xad Lahayn oo hindisi karta ama samayn karta.” Education, 123.

Ereyga “vision” waxay toban jeer ku soo baxdaa Daanyeel cutubka siddeedaad, laakiin tobankaas jeer waxay ka kooban yihiin laba eray oo Cibraani ah oo kala duwan, macnayaasha erayadaasuna isku mid ma aha. Haddii ay isku wax ka dhigan lahaayeen, Daanyeel mid keliya oo ka mid ah erayadaas buu isticmaali lahaa mid kasta oo ka mid ah tobankaas mar. Daanyeel laba eray ayuu qoray, waayo labadooduba waxay leeyihiin macnayaal u gaar ah; midna wuxuu metelaa muujin Daanyeel “arkay”, kan kalena muujin uu “maqlay”. Aayadda saddex iyo tobnaad, erayga loo tarjumay “vision” waa châzôn, wuxuuna ka dhigan yahay “aragti”, ama “muujin”, “riyo” ama “waxyi”. Anigu waxaan ugu yeedhaa “muujinta taariikhda nebiyadeed” anigoo ku salaynaya qeexiddiisa iyo sida Daanyeel u adeegsado.

Aayadda koowaad ee Daanyeel cutubka siddeedaad, Daanyeel wuxuu yidhi, “waxaa ii muuqatay waxyigii,” oo aayadda labaadna laba jeer ayuu ku sheegay inuu “waxyi ku arkay.” Dabadeed

aayadda saddex iyo tobnaad, waxaa la soo qaadaa su'aasha ah, "illaa goormay ahaan doontaa waxyigu." Adeegsiyadaas oo dhan waa erayga Cibraaniga ah "châzôn." Markaas aayadda shan iyo tobnaad, waxaynu imanaynaa malaha xilligii ugu muhiimsanaa ee Daanyeel adeegsaday isla eraygaas, waayo wuxuu leeyahay, "markii aan anigu"... "arkay waxyigii oo aan doondoonaay macnihiisa." Ka dib markii Daanyeel arkay waxyiga châzôn, wuxuu doonayay inuu fahmo waxa uu ka dhigan yahay. Tani waa xaqiiqo miisaan weyn ku leh qarinta "toddobada wakhti" ee Laawiyyintii lix iyo labaatanaad ee cutubkan ku jira.

Wuxuu kaloo adeegsadaa erayga châzôn aayadaha toddoba iyo tobnaad iyo lix iyo labaatanaad. Erayga "vision" wuxuu ka muuqdaa toban jeer cutubka siddeedaad ee Daanyeel, erayga châzôn na wuxuu metelaa toddoba ka mid ah dhacdooyinkaas. Daanyeel wuxuu afarta jeer ee kale adeegsadaa erayga kale ee Cibraaniga ah ee loo tarjumay "vision". Erayga kale ee Cibraaniga ahi waa mar'eh, macnihiisuna waa "muuqaal".

Châzôn waxaa laga helaa toddoba jeer cutubka siddeedaad ee Daanyeel, mar'eh-na waxaa laga helaa afar jeer; labadooduna wadajir bay u metelaan tobanka jeer ee erayga Ingiriisiga ah "vision" uu ka muuqdo cutubka siddeedaad ee Daanyeel. Toddoba lagu daray afar waa kow iyo toban, waayo mid ka mid ah jeerarkii Daanyeel adeegsaday erayga mar'eh waxaa loo tarjumay sida uu qeexitaankiisa asaliga ahi yahay; waayo aayadda shan iyo tobnaad, markii Daanyeel "doonay macnaha" riyadii châzôn ee taariikhda nebiyadeed, waxaa "hortiisa istaagay" "wax u eg nin." Erayga "appearance" waa mar'eh. Sidaas daraaddeed, mar'eh Daanyeel wuxuu ku adeegsaday afar jeer Daanyeel 8, waxaana hal mar loo tarjumay si waafaqsan qeexitaankiisa koowaad ee "appearance," halka saddexda jeer ee kale loogu tarjumay "vision."

Ma soo jeedinayo wax cambaarayn ah oo ku wajahan nimankii turjumay Kitaabka King James. Hase yeeshee, waa in la ogaadaa in aayadda saddex iyo tobnaad laga helo erayga keliya ee lagu daray Kitaabka King James (allabari), kaas oo waxyigu si cad u sheegay, "inuusan ka tirsanayn qoraalka." Waxyigu waxa kale oo uu sii sheegay in eraygaas lagu daray uu ahaa mid "lagu daray xigmadda aadanaha." Isla cutubkaas gudihiiisa, laba eray oo Cibraani ah oo kala duwan ayaa labadaba lagu turjumay isla erayga Ingiriisiga ah. Sababta ay lama huraanka u tahay in la aqoonsado farqiga u dhexeeya labadan eray waa mid aad u qoto dheer oo muhiim ah.

Oo waxaa dhacay, markii aniga, aniga Daanyeel ahu, aan arkay riyada oo aan doonayay macnaheeda, bal eeg, hortayda waxaa istaagay wax u ekaa nin. Oo waxaan maqlay cod nin oo ka dhex yeedhaya qararka Ulay, kaas oo qayliyay oo yidhi, Jibriilow, ninkan riyada fahamsii. Daanyeel 8:15, 16.

Sida Daanyeel "uu u doondoonaay macnaha" "ri'yada châzôn" ee uu hadda "arkay," Masiixu wuxuu Jibriil ku amray inuu Daanyeel "fahamsiiyo" "ri'yada mar'eh" ee uu hadda "maqlay". Daanyeel wuxuu doonayay inuu fahmo riyada taariikhda nebiyadeed, laakiin Masiixa, oo aayadda saddex iyo tobnaad lagu aqoonsaday inuu yahay Palmoni (quduuskaas gaarka ah ee hadlay), wuxuu Jibriil faray inuu Daanyeel fahamsiiyo "ri'yada mar'eh", ee aan ahayn "ri'yada châzôn". Aayadaha shan iyo tobnaad iyo lix iyo tobnaad, ujeeddada si cad loogu sheegay Jibriil waa inuu Daanyeel fahamsiiyo "ri'yada mar'eh", taas oo ah erayga loo tarjumay "riyo" oo macnihiisu yahay

“muuqaal,” ee aan ahayn riyada taariikhda nebiyadeed ee Daanyeel doonayay inuu fahmo. Iyadoo aan la aqoonsan hawsha loo igmaday Jibriil, “toddobada wakhti” ee Laawiyiintii labaatanaad iyo lix waxay ku qarsoon yihiin meel muuqata.

Aayadda lix iyo labaatanaad, labada eray ee Cibraaniga ah ee loo tarjumay “vision” waxay ku yaalliin isla aayaddaas, aayadduna waxay noqotaa mid ka mid ah furayaasha ugu waaweyn ee lagu furo runta markhaatifurka Daanyeel ee “seven times.”

Oo aragtidii fiidkii iyo subixii ee lagu sheegay waa run; haddaba aragtida xidh, waayo waxay ahaan doontaa maalmo badan. Daanyeel 8:26.

Aayadda lix iyo labaatanaad, “muujintii fiidka iyo aroorrada” waa muujintii mar’eh, oo macnaheedu yahay “muuqaal”; laakiinse muujinta la doonayay in “la xidho” waa muujintii châtôn ee taariikhda nebiyadeed. Oraahda ah “fiid iyo aroorro” ayaa ah tan kala soocaysa oo aqoonsanaysa farqiga u dhexeeya labada muujin. Waxay sidaas ku samaysaa tusaale kale oo muujinaya qodobka aadamiga ah ee ku lug lahaa samaysanka Kitaabka Quduuska ah. Qodobkaas aadamiga ahi wuxuu ka koobnaa nebiyadii qoray erayada Kitaabka Quduuska ah, laakiin sidoo kale kuwii tarjumay Kitaabka Quduuska ah. Kitaabka Quduuska ah, sida Masiixa oo kale, wuxuu matalaa isku-darka ilaahnimada iyo aadaminnimada. Aadaminnimadaasu waxay taariikhda ku soo degaysay tan iyo Aadan ka dib markuu dembaabay ilaa kuwii qoray oo tarjumay Kitaabka Quduuska ah. Masiixa iyo Kitaabka Quduuska ahuba labaduba waa Erayga Ilaah, Erayga Ilaahna waa daahir, waayo ilaahnimada isku-darkaas ku jirtaa mar walba way ka adkaatay xaddidaad kasta oo ku jirtay jidhka.

Bawlos, addoonkii Ciise Masiix, oo loo yeedhay inuu rasuul noqdo, loona soocay injiilka Ilaah, (kaas oo uu hore ugu ballanqaaday nebiyadiisii Qorniinnada quduuska ah dhexdeeda,) oo ku saabsan Wiilkiisa, Ciise Masiix Rabbigeenna, kii xagga jidhka ka ahaa farcankii Daa'uud. Rooma 1:1–3.

Hadalka “fiid iyo subax” ayaa si soo noqnoqota looga helaa Erayga Ilaah, waxaana mar kasta loo tarjumaa “fiid iyo subax,” sida ay ugu qoran tahay aayadda lix iyo labaatanaad, iyo sida marar badan loogu tarjumay qisada abuurista ee Bilowgii oo si soo noqnoqota u leh, “fiidkiina iyo subaxdiina waxay ahaayeen...” Runtii, xaqiiqo kastana waxay leedahay miisaankeeda (xaqiiqadanina waa lama huraan in la fahmo), meesha keliya ee Kitaabka Quduuska ah hadalka “fiid iyo subax” aan loogu tarjumayn “fiid iyo subax” (sida ay ugu qoran tahay aayadda lix iyo labaatanaad), waa aayadda afar iyo tobnaad ee Daanyeel siddeedaad. Halkaas, oo halkaas oo keliya ah Erayga Ilaah, weedha “fiid iyo subax” waxaa loogu tarjumay si fudud “maalmo.”

Oo wuxuu igu yidhi, Ilaa laba kun iyo saddex boqol oo maalmood; dabadeedna meesha quduuska ah waa la nadiifin doonaa. Daanyeel 8:14.

Laba iyo toban aayadood dabadood, isla cutubka Daanyeel gudahiisa, weedha Cibraaniga ah ee “fiid iyo subax” waxaa loo tarjumay sidii mar walba loo tarjumo; laakiin aayadda tiirka dhexe iyo aasaaska Adventism-ka ah, weedhaas si fudud ayaa loogu tarjumay “maalmo.” Saameyn nooc ah baa ku hoggaamisay turjubaanadii Kitaabka King James inay sameeyaan iskhilaaf sidan u

muuqda? Waxay weedhan ku turjumeen aayadda lix iyo labaatanaad si waafaqsan sida ay uga muuqato meel kasta oo kale oo weedhaasi kaga jirto Kitaabka intiisa kale. Laakiin laba iyo toban aayadood ka hor aayadda lix iyo labaatanaad, aayadda afar iyo tobnad, bini'aadannimadoodu waxay saaraysay kala-sooc gaar ah jawaabta su'aasha aayadda saddex iyo tobnad. Oo su'aasha aayadda saddex iyo tobnad waxaa ku jiray hal eray (allabari), kaas oo aan ahayn in Kitaabka lagu daro. Ilaah wuxuu doonayay in aayadda afar iyo tobnad si qoto dheer oo aad u gaar ah u soo baxdo. Isagoo sidaas samaynaya, wuxuu kaloo aqoonsiiyey wixii Jibriil lagu amray inuu Daanyeel fahansiiyo.

Aayadda lix iyo tobnad, Ciise wuxuu ku amray Gabriyel inuu Daanyeel fahamsiiyo aragtida mar'eh, inkasta oo Daanyeel uu doonayay inuu fahmo aragtida châtôn ee taariikhda nebiyadeed. Aayadda lix iyo labaatanaad waxay leedahay "araggii fiidkii iyo subaxyadii oo la sheegay" wuxuu ahaa "run." Aragtida châtôn waxay ahayd "aragti" nebiyadeed oo la arkay, laakiin aragtida mar'eh waa la "sheegay," maxaa yeelay waa lagu hadlay. Waxaa lagu hadlay aayadda afar iyo tobnad markii Palmoni yidhi, "ilaa laba kun iyo saddex boqol oo fiid iyo subax; markaas ayaa meesha quduuska ah la nadiifin doonaa." Aayadda lix iyo labaatanaad waxay adeegsanaysaa oraahda "fiidkii iyo subaxyadii," iyadoo ku tilmaamaysa inay tahay aragtidi "la sheegay" si loo muujiyo kala duwanaanshaha u dhexeeya labada aragti ee ku jira Daanyeel cutubka siddeedaad. Aragtidi taariikhda nebiyadeed ee Daanyeel "arkay", oo uu Daanyeel jeclaa inuu fahmo, way ka duwanayd aragtidi "la sheegay" ee Daanyeel "maqlay". Waxaase ka sii muhiimsan, aragtidi Daanyeel "maqlay" waxay ahayd aragtidi Gabriyel loo xilsaaray inuu Daanyeel ka siiyo fahamkeeda.

Aadmiga ka qaybqaatay qorista Kitaabka Quduuska ah ayaa cutubka siddeedaad ee Daanyeel toban jeer ku diiwaangeliyey erayga "vision", taasna markay sameeyeen waxay qariyeen kala-duwanaanta u dhexeysa riyo la "arkay" iyo riyo kale oo la "maqlay". Sidaas markay yeeleenna, waxay mugdi geliyeen xoogga saaridda tilmaamaysa in ujeeddada Masiixu ahayd in Daanyeel uu fahmo riyadii uu "maqlay", taasoo ka sarraysa fahamka riyadii uu "arkay". Hadda waxaan tixgelin karnaa waxa Jibriil sameeyo si uu u guto hawshii loo igmaday.

Markaasuu u soo dhowaaday meeshii aan taagnaa; oo goortuu yimid, waan cabsaday, oo wejigaygii baan ku dhacay; laakiinse wuxuu igu yidhi, Garoow, wiilka Aadanow; waayo, wakhtiga ugu dambaysta ayaa aragtidu ahaan doontaa. Haddaba intuu ila hadlayey, hurdo aad u culus baa igu dhacday anigoo wejigayga dhulka u jeediya; laakiinse isagu wuu i taabtay, oo si qumman buu ii taagay. Oo wuxuu yidhi, Bal eeg, waxaan ku ogeysiin doonaa waxa dhici doona dhammaadka dambe ee cadhada; waayo, wakhtiga la amray ayaa dhammaadku ahaan doonaa. Daniel 8:17–19.

Haddaba Gabri'eel wuxuu hadda bilaabayaa hawshiisii ahayd inuu Daanyeel fahamsiiyo riyadii labada kun iyo saddexda boqol ee fiid iyo subax, taas oo run ah. Ugu horrayn wuxuu u sheegay in riyada taariikhda waxsii sheegidda, riyada châtôn, ay ahaan doonto "wakhtiga dhammaadka." Dabadeed, intii Daanyeel ku jiray hurdo waxsii sheegid ah, Gabri'eel ayaa taabtay Daanyeel oo istaajiyey si qumman. Wuxuu u sheegay, "Waxaan ku ogeysiin doonaa."

Taasu waa wixii Palmooni (Masiixa) uu Gabri'eel ku amray inuu sameeyo, markii uu yidhi, "Gabri'eelow, ninkan fahansii riyada mar'eh ee ku saabsan fiidnimada iyo subaxyada."

Gabri'eelna wuxuu leeyahay inuu Daanyeel “ogaansiin doono waxa dhici doona dhammaadka dambe ee cadhada.” Waa taa! Halkaas ayaa ku jirta “toddobada jeer” ee Laawiyiintii lix iyo labaatan! Waxaa qarabaya isla farsamadii nebinnimada ee uu Gabri'eel nebiyada si isdaba joog ah ugu hoggaamiyey inay ka markhaati furaan oo ay ku adeegsadaan qoraalladooda! Farsamadaasu waa “xarriiq dusheed xarriiq, halkan wax yar iyo halkaas wax yar.”

Buugga “Thoughts on Daniel and the Revelation”, ee uu qoray Uriah Smith (kaas oo dhammaan Adventist-yadu, iyo xataa deriskooduba, ay tahay inay yaqaaniin), Smith wuxuu faallo ka bixinayaa aayadaha toddoba iyo tobnaad ilaa sagaal iyo tobnaad ee cutubka siddeedaad ee Daanyeel:

“Isaga oo hadal guud ku sheegay in dhammaadku iman doono wakhtiga la qoondeeyey, iyo inuu isaga ogeysiin doono waxa dhici doona dhammaadka ugu dambeeya ee cadhada, ayuu galaa fasiraadda riyada. Cadhada waa in loo fahmaa inay daboolayso muddo waqti ah. Wakhti noocee ah? Ilaah wuxuu dadkiisa Israa'iil u sheegay inuu cadhadiisa ku shubi doono iyaga xumaantooda aawadeed; sidaas darteedna wuxuu bixiyey tilmaamo ku saabsan 'amiirka nijaasta ah ee sharka leh oo reer binu Israa'iil ah:' 'Qaado cimaamadda, oo ka qaad taajka.... Waan afgembiyi doonaa, afgembiyi doonaa, afgembiyi doonaa; mana sii jiri doonto, ilaa uu yimaado kan xaq u leh; aniguna waan siin doonaa isaga.' Yexesqeel 21:25–27, 31.”

“Halkan waxaa ah muddadii cadhada Ilaah ku soo degtay dadkiisii axdiga; muddadii meesha quduuska ah iyo ciidankaba lagu tumanayey cagaha hoostooda. Taajkii boqortooyada waa laga qaaday, oo taajkii madaxa laga siibay, markii Israa'iil loo hoos geeyey boqortooyadii Baabuloon. Mar kale ayaa la afgembiyey reer Maaday iyo Faaris, mar kalena reer Giriig, mar kalena reer Rooma, taas oo waafaqsan saddexda jeer ee nebiggu erayga ku celceliyey. Yuhuuddu markaas, iyagoo Masiixa diiday, wax yar dabadeed waxaa lagu kala firdhiyey guud ahaan oogada dhulka; Israa'iilkii ruuxiga ahaana wuxuu qaatay meeshii farcankii tooska ahaa; laakiin waxay ku jiraan hoos-imaad quwadaha dunida, wayna ku jiri doonaan ilaa carshigii Daa'uud mar kale la taago,—ilaa Kan ah dhaxal-sugihiiisa sharciga ah, Masiixa, Amiirka nabadda, uu yimaado, markaasna isaga ayaa la siin doonaa. Markaas cadhadii way dhammaan doontaa. Waxa dhici doona dhammaadka ugu dambeeya ee muddadan, malaa'igtu hadda waxay u caddayn doontaa Daaniyeel.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 201, 202.

“Cadhada” uu Smith tilmaamayo waxay bilaabatay markii Manaseh ay reer Ashuur u kaxaysteen Baabuloon sannadkii 677 BC. Nasiibdarro, Smith wuxuu afgembigii Sidqiyaah ee 586 BC ka dhigayaa bilowga muddada “cadhada” ee aayadda sagaal iyo tobnaad. Smith si fudud ugama hadlo waxa ay ka dhigan tahay in aayaddu leedahay “dhammaadka ugu dambeeya ee cadhada.” Wuxuu ula dhaqmaa sidii ay si keliya u tahay “cadho,” hase yeeshee haddii uu jiro “dhammaadka ugu dambeeya” ee cadhada, naxwaha iyo caqligu waxay qasab ka dhigayaan in uu jiro ugu yaraan “dhammaadka ugu horreeya” ee cadhada. Smith wuu ogaa in toddobaatanka sannadood ee maxaabiisnimadu ay ka bilaabmeen weerarkii ugu horreeyey ee Nebukadnesar ku qaaday Yehooyaaqiim sannadkii 606 BC, laakiin wuxuu go'aansaday in bilowga muddada cadhadu yahay weerarkii saddexaad ee Nebukadnesar, kaas oo lagu fuliyey Sidqiyaah, boqorkii ugu dambeeyey ee Yahuudah.

“In kastoo aynu haysanno warbixin ka sii faahfaahsan oo ku saabsan noloshii hore ee isaga [Daanyeel] tan laga diiwaangeliyey nebi kasta oo kale, haddana dhalashadiisii iyo nasabkiisii waxa gebi ahaanba lagu daayey mugdi, marka laga reebo inuu ka tirsanaa farcankii boqortooyada, oo ay u badan tahay inuu ahaa reer Daa’uud, kaas oo waqtigaas aad u faro badnaa. Markii ugu horraysay wuxuu muuqdaa isagoo ka mid ah maxaabiistii sharafka lahayd ee Yahuudah, sannaddii kowaad ee Nebukadneesar, boqorkii Baabuloon, bilowgii toddobaatanka sannadood ee maxaabiisnimada, BC 606. Yeremyaah iyo Xabaquuq weli waxay ku dhawaaqayeen waxsii sheegyadooda. Yexesqeel wuxuu bilaabay wax yar dabadeed, wax yar ka dambaysana Cobadyaah; hase yeeshee labaduba waxay dhammaysteen hawshoodii sannado badan ka hor dhammaadka muddadii dheerayd oo iftiinka lahayd ee Daanyeel. Saddex nebi oo keliya ayaa ka dambeeyey isaga, Xaggay iyo Sekaryaah, kuwaas oo qabtay xafiiska nebinnimada muddo gaaban oo isla waqti ah, BC 520–518, iyo Malaakii, kii ugu dambeeyey nebiyadii Axdiga Hore, kaas oo iftiimay muddo gaaban qiyaastii BC 397.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 19.

Smith si sax ah buu u gartay in “cadhada” ku xusan aayadda sagaal iyo tobnaad ay tahay xilli waqti ah. Si sax ah buu muddadaas ugu aqoonsaday inay tahay tuntidda meesha quduuska ah iyo ciidanka, iyada oo waafaqsan Daniel cutubka siddeedaad aayadda saddex iyo tobnaad, wuxuuna si sax ah u aqoonsaday barta ay ku dhammaanayso inay tahay Oktoobar 22, 1844.

Smith qayb ahaan wuu saxnaa, hase yeeshee runta wuu seegay isagoo sameeyey wixii astaan u ahaa sida uu u dabaqi jiray waxsii sheegyada. Wuxuu u oggolaaday taariikhdu inay hagto fasiraaddiisa erayga waxsii sheegyada, halkii uu erayga waxsii sheegyadu ka hagi lahaa fahamkiisa taariikhda. Haddii aynu u oggolaanno Baybalka inuu qeexo taariikhda waxsii sheegyada, markaas waxaynu heli doonaa xogta saxda ah ee aynu taariikhda ugu wajjhi karno.

Baybalku waxay ina baraysaa in kan nin ka adkaado, uu ninku addoonkiisa yahay.

Iyagoo iyaga u ballanqaadaya xorriyad, iyagu qudhoodu waa addoommada qudhunka; waayo kii nin ka adkaado, isla kaas baa addoonsi gelinaya. 2 Butros 2:19.

Manaseh waxaa maxaabiis ahaan loogu kaxeeyey Baabuloon sannadkii 677 BC. Halkaas ayay ahayd meeshii Yahuudah lagaga adkaaday oo addoonnimo lagu geliyey. Tani waa barta bilowga ah ee lagu matalay labadaba shaxda 1843 iyo tan 1850, kuwaas oo Sister White ay ansixisay inay sax yihiin. Smith wuxuu ku bilaabaa ku tuntidda hoos ee Daanyeel cutubka siddeedaad, aayadda saddex iyo tobnaad, Sidqiyaah, oo ahaa boqorkii ugu dambeeyey ee Yahuudah. Sidqiyaah wuxuu ahaa dhammaadka xukun sii socday, ee ma ahayn bilowgiisa. Sister White waxay tilmaamaysaa in maxaabiisnimadii Manaseh ee Baabuloon ay ahayd “hormaris” waxa iman lahaa. “Hormaris” waa lacag-hore, wuxuuna calaamad u yahay bilowga wax-iibsasho ay raaci doonaan lacago kale.

“Daacadnimo ayay nebiyadu ku sii wadeen digniinahoodii iyo waanadoodii; cabsi la’aanna waxay kula hadleen Manaseh iyo dadkiisii; hase ahaatee farriimihii waa la quudhsaday; Yahuudahii dib-u-gurashada ku dhacdayna ma ay dhegaysan. Si ay calaamad dhab ah ugu noqoto waxa ku dhici lahaa dadka haddii ay ku sii adkaystaan iyagoo aan toobad keenin, Rabbigu wuxuu oggolaaday in boqorkoodii ay qabtaan koox askar Ashuuriyaan ah, kuwaas oo ‘silsilado ku xidhay, oo Baabuloon u kaxeeyey,’ oo ahayd caasimaddoodii ku-meelgaarka

ahayd. Dhibaatan ayaa boqorkii miyrkiisii ku soo celisay; ‘markaasuu baryay Rabbiga Ilaahiisa ah, oo aad isu hoosaysiiyey Ilaaha awowayaashiis hortiisa, wuuna u tukaday Isaga; markaasaa laga aqbalay, oo baryadiisiina waa la maqlay, oo haddana Yerusaaalem ayaa lagu soo celiyey boqortooyadiisii. Markaasaa Manaseh ogaaday in Rabbigu Isagu yahay Ilaah.’ 2 Taariikhdii 33:11–13. Hase ahaatee toobaddan, in kastoo ay ahayd mid la yaab leh, waxay timid goor dambe si ay boqortooyada uga badbaadiso saamaynta halligta ee sannado badan oo caadooyin sanamcaabudnimo ah. Kuwo badan ayaa turunturooday oo dhacay, iyadoo aan mar dambe u soo kicin.” Prophets and Kings, 382.

Manaseh wuxuu calaamadeeyey “lacag-horumariska” bilaabay “habaarka” “toddobada wakhti,” kaas oo ahaa “cadhadii” ugu dambaysay, waayo “cadhadii hore” waxay durba bilaabatay markii boqortooyadii woqooyi maxaabiis ahaan loo kaxaystay 723 BC. Dabadeed markii Yehooyaaqiim la afgembiyey, oo Daanyeel maxaabiis ahaan loo kaxaystay, toddobaatankii sannadood ee maxaabiisnimada ee Yeremyaah tilmaamay waxay bilaabmeen 606 BC. Laba boqor ka dib Yehooyaaqiim, Yerusaaalem waa la burburiyey, oo boqorkii ugu dambeeyey ee dalka Yahuudah, Sidqiyaah, wuxuu daawaday iyadoo wiilashiisii hortiisa lagu laayey; dabadeed indhii ayaa laga riday, waxaana maxbuus ahaan loogu kaxaystay Baabuloon.

Smith wuxuu xukunka horusocodka oo dhan u nisbeeyey Sidqiyaah, wuxuuna xukunkii Sidqiyaah u adeegsaday qoraalka caddaynta u ah mala-awaalkiisa. Xukunka Sidqiyaah, kaas oo ahaa “amiirka shar leh oo nijaasta ah,” wuxuu muujiyey in taajkii Yahuudah la qaadi doono ilaa Masiixu yimaado si uu boqortooyo u dhiso. Smith wuxuu yidhi, “waxay ku hoos jiraan awoodaha dunida, wayna ku sii jiri doonaan ilaa carshigii Daa’uud mar kale la taago,—ilaa Kan ah dhaxal-sugaha xaqa u leh, Masiixa, Amiirka nabadda, uu yimaado, markaasna isaga ayaa la siin doonaa.” Oktoobar 22, 1844, iyadoo la fulinayo Daanyeel cutubka toddobaad, iyo aayadaha saddex iyo tobnaad iyo afar iyo tobnaad, Masiixa, oo loo metelay Wiilka Aadanaha, wuxuu yimid Aabbaha hortiisa si uu boqortooyo u helo.

Waxaan arkay riyooinkii habeenkii, oo bal eeg, mid u eg Wiilka Aadanaha ayaa la yimid daruuraha samada, oo u yimid Kii Jira tan iyo waayihii hore, oo waxaa lagu soo dhoweeyey hortiisa. Oo waxaa la siiyey xukun, iyo ammaan, iyo boqortooyo, si dadyowga oo dhan, quruumaha, iyo afafka oo dhammu ay isaga ugu adeegaan; xukunkiisu waa xukun weligiis ah oo aan idlaan doonin, boqortooyadiisuna waa tan aan la baabbi’ in doonin. Daanyeel 7:13, 14.

Walaal White waxay xaqiijisaa in Daanyeel cutubka toddobaad, aayadaha saddex iyo toban iyo afar iyo toban, ay rumoobeen Oktoobar 22, 1844.

“Imaatinka Masiixa isagoo ah Wadaadkeenna Sare ee soo galaya meesha ugu quduusan, si loo nadiifiyo meesha quduuska ah, sida lagu muujiyey Daanyeel 8:14; imaanshaha Wiilka Aadanaha ee u imanaya Kan Cimrigiisu Horeeyey, sida lagu soo bandhigay Daanyeel 7:13; iyo imaanshaha Rabbiga ee macbudkiisa, sida uu sii sheegay Malaakii, dhammaantood waa tilmaamo ka hadlaya isla dhacdadaas; tanina sidoo kale waxaa lagu matalay imaanshaha arooska ee arooska loo imanayo, sida uu Masiixu ku sharraxay masalka tobanka gabdhood ee bikradaha ah, ee Matayos 25.” The Great Controversy, 426.

Smith kama uusan ka hadlin qodobka muhiimka ah ee ah “dhammaadka ugu dambeeya ee cadhada.” Wuxuu ka fogaaday mabda’ a Kitaabiga ah ee caddaynaya in Yahuudah laga adkaaday wakhtigii Manaseh, iyo in maxaabiisnimadii bilaabatay laba boqor ka hor Sidqiyaah, ay sidoo kale muujinaysay in Yahuudah horeba ugu jirtay hoos-imaatinka Baabuloon, ka hor intii aanu Sidqiyaah la kulmin masiirkiisii. Iyadoo waxyaalahan si cad looga tegey, haddana wuxuu weli yidhi, “halkan waxaa ah muddada cadhada Ilaah ee ka dhanka ah dadkiisa axdiga; muddada inta lagu jiro meesha quduuska ah iyo ciidanka lagu tuman doono.” Sidaas daraaddeed, wuxuu si toos ah ugu xidhayaa “muddada cadhada Ilaah” Daanyeel cutubka siddeedaad, iyo su’aasha ku jirta aayadda saddex iyo tobnaad ee ah “ilaa goorma.” Jawaabta ku jirta aayadda afar iyo tobnaadna waxay ahayd ilaa Oktoobar 22, 1844.

Kala firdhidda addoonsiga Baabuloon waxay ahayd taariikh horusocod ah oo bilaabatay 677 BC, kuna sii socotay ilaa 1844. Muddadaasu waxay u dhigantaa laba kun iyo shan boqol iyo labaatan sannadood, taas oo dabcan ah “toddobada wakhti” ee Laawiyiintii lix iyo labaatan. Dhammaadka muddadaas oo ku beegnaa Oktoobar 22, 1844, wuxuu Daanyeel siiyey markhaati labaad oo ku saabsan “aragtida mar’eh” ee laba kun iyo saddex boqol oo fiid iyo subax.

Jibriil waxaa loo sheegay inuu Daanyeel ka dhigo mid waxgarad ka noqda riyadaas, oo wixii Jibriil sameeyeyna waxay ahaayeen inuu bixiyo markhaati labaad oo ku saabsan taariikhda dhammaadka ee Oktoobar 22, 1844. Keliya ma ahayn inuu bixiyo markhaati labaad oo lagu adkeeyo taariikhda rumoobidda labada waxsii sheegid ee wakhtiga, balse sidoo kale, sida Smith si sax ah u tilmaamay, muddadii wakhtiga ee la xidhiidhay markhaatiga labaad ee 1844, waxaa lagu aqoonsaday aayadda saddex iyo tobnaad inay tahay muddadii meesha quduuska ah iyo ciidankuba lagu tuntay. Su’aasha ku jirta aayadda saddex iyo tobnaad waxay tahay, “Ilaa goormay ahaan doontaa riyada ku saabsan allabariga joogtada ah, iyo xadgudubka baabba’a, si meesha quduuska ah iyo ciidankaba loogu dhiibo in lagu tunto?” Muddadaas wakhtiga ahi waxay ahayd “toddobada goor” ee Laawiyiintii lix iyo labaatan.

Waxa Smith aanu arag, ama uu ka fogaaday inuu aqoonsado, waxay ahayd in “cadhada” ee aayadda sagaal iyo tobnaad ay ahayd “dhammaadka ugu dambeeya” ee cadhadaas. Haddii uu jiro “ugu dambeeya,” markaas sidoo kale waxa jira “ugu horreeya,” Danielna wuxuu qeexayaa goortii “cadhadii ugu horraysay” dhammaatay, cutubka kow iyo tobnaad. Wuxuu tilmaamayaa baabbanimada oo xukumi jirtay intii lagu jiray Qarniyadii Mugdiga, wuxuuna sheegayaa in baabbanimadu ay liibaan lahayd ilaa cadhadu ka dhammaysanto, ama ay dhammaato.

Boqorkuna wuxuu samayn doonaa siduu doonayo; wuuna is-weynayn doonaa, wuuna iska sarraysiin doonaa ilaah kasta ka sarreeya, oo wuxuu ka sheegi doonaa waxyaalo yaab leh oo ka gees ah Ilaaha ilaahyada; wuuna liibaani doonaa ilaa cadhadu ka dhammaato, waayo wixii la goostay waa la samayn doonaa. Daanyeel 11:36.

Aayadda lix iyo soddonaad waxaa si weyn loo fahmaa inay tahay aayadda rasuul Bawlos uu si sarbeeb ah u soo xigtay warqaddiisii labaad ee reer Tesaloniika.

Ninna yuusan sinaba ha idinku khiyaanayn si kastaba ha ahaatee; waayo maalintaasu iman mayso ilaa marka hore uu yimaado riddoobid weyn, oo la muujiyo ninkaas dembiga ah, wiilka

halaagga; kaas oo ka gees yimaada oo is-weyneeya wax kasta oo Ilaah la yidhaahdo ama la caabudo oo dhan; sidaas daraaddeedna isaga oo Ilaah iska dhigaya ayuu ku fadhiistaa macbudka Ilaah, isaga oo isu muujinaya inuu yahay Ilaah. 2 Tesaloniika 2:3, 4.

“Ninkii dembiga” ee Bawlos, oo sidoo kale ah “wiilka halaagga,” kaas oo “iska soo hor jeeda oo is-weyneeya isagoo ka sarreysiinaya wax kasta oo Ilaah la yidhaahdo ama la caabudo,” sidoo kale waa “boqorka” “samayn doona siduu doono; oo isagu is-weynayn doonaa, oo is-magnafin doonaa isagoo ka sarreeya ilaah kasta.” Labada tuducba waxay ka hadlayaan baadariga Rooma. Daanyeel wuxuu qoray in baadarigu barwaaqaysan doono, taas oo micnaheedu yahay inuu hore u sii riixi doono, ilaa “cadhadu dhammaato.” Cadhada ku xusan aayadda lix iyo soddonaad hore ayaa loo “go’amiyey.” Ereyga “go’amiyey” micnihiisu waa “dhaawicid.”

Baanimmimadu waxay heshay “dhaawaceedii dilaaga ahaa” sannadkii 1798, wakhtigaasna “cadhadii hore” waa la dhammaystiray ama waa la soo afjaray. Erayga “dhammaystirid” wuxuu ka dhigan yahay in wax la soo afjaro ama joogsadaan. Dhammaadka “cadhada” ee cutubka siddeedaad, iyo aayadda sagaal iyo tobnaad, wuxuu tilmaamay dhammaadka muddadii quduuska iyo ciidanku lagu tunti lahaa. Waxay ku dhammaatay 1844, hase yeeshee “cadhadii hore” waxay ku dhammaatay 1798.

“Cadhoodii u dambaysay” waxay dhammaatay sannadkii 1844, laba kun iyo shan boqol iyo labaatan sano ka dib markii boqor Manaseh ay reer Ashuur u kaxeeyeen Baabuloon sannadkii 677 BC. “Cadhoodii kowaad” waxay dhammaatay sannadkii 1798, laba kun iyo shan boqol iyo labaatan sano ka dib markii boqortooyadii woqooyi ee Israa’iil ay reer Ashuur addoonsi u kaxeeyeen sannadkii 723 BC.

Waxaa jira wax dheeraad ah oo laga oran karo “toddobada wakhti” ee qarsoon ee ku jira kitaabka Daanyeel, arrintaasna waxaan kaga hadli doonaa maqaalkeenna xiga.

“Oo malaa’igta kiniisadda reer La’odikiya u qor: Waxyaalahan waxaa leh Aamiin, Markhaatiga aaminka ah oo runta ah, Bilowgii uumista Ilaah; Anigu waan garanayaa shuqulladaada, inaad qabow ahayn ama kulul ahayn; waxaan jeclaan lahaa inaad qabow ahaan lahayd ama kulul ahaan lahayd. Sidaas daraaddeed, maxaa yeelay waxaad tahay diirran-biyood, oo aadan qabow ahayn ama kulul ahayn, afkaygaan kaa mantagi doonaa. Maxaa yeelay waxaad tidhaahdaa, Anigu waan hodan ahay, oo maal baan ku batay, oo waxba uma baahni; mana garanaysid inaad tahay mid hoogan, oo caloolxun, oo miskiin ah, oo indha la’, oo qaawan.”

“Halkan Rabbigu wuxuu ina tusayaa in fariinta ay tahay in loogu qaado dadkiisa iyada oo loo marayo adeegayaal uu isagu ugu yeedhay inay dadka digi doonaan aysan ahayn fariin nabad iyo ammaan ah. Ma aha mid aragti keliya ku koobban, balse waa mid wax-ku-ool ah dhinac kasta oo gaar ah. Dadka Ilaah waxaa fariinta loo diray La’odikiyaanka loogu matalay inay ku sugan yihiin meel ammaan jidheed ah. Waxay ku jiraan degganaansho, iyagoo rumaysan inay ku sugan yihiin xaalad sarreysa oo gaadhisyo ruuxi ah. ‘Waayo, waxaad leedahay, Anigu hodan baan ahay, oo maal baan ku kordhay, oo waxba iigama baahna; mana garanaysid inaad tahay belaaysan, oo laga naxo, oo miskiin ah, oo indhala’, oo qaawan.’”

“Khiyaano ka weyn oo ku dhici kara maanka aadanaha maxay noqon kartaa aan ahayn kalsooni ay ku qabaan inay sax yihiin iyagoo gebi ahaanba qaldan! Farriinta Markhaatiga Daacadda ahi waxay dadka Ilaah ka helaysaa iyagoo ku jira khiyaano murugo leh, hase yeeshee daacad ka ah khiyaanadaas. Ma oga in xaaladdoodu ay tahay mid laga tiiraanyoodo hortiisa Ilaah. Inta kuwa lala hadlayaa ay isugu hambalyeynayaan inay ku sugan yihiin xaalad ruuxi ah oo sarraysa, farriinta Markhaatiga Daacadda ahi waxay jebisaa amnigooda iyadoo cambaareyn naxdin leh ku muujinaysa xaaladdooda runta ah ee indho-la’aanta ruuxiga ah, saboolnimada, iyo hoogga. Markhaatifurkaas, oo aad u goyn badan oo daran, ma noqon karo qalad, waayo waa Markhaatiga Daacadda ah kan hadlaya, markhaatifurkiisuna waa inuu sax ahaadaa.” Testimonies, volume 3, 252.